

¹Чилдибаева А.Ж.,
¹Қуатбаев А.Т., ²Аралбай Н.К.,
¹Назарбекова С.Т., ¹Аметов А.А.

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университеті, Қазақстан, Алматы
²Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті,
Қазақстан, Алматы

**Су және су жағалаулық
өсімдіктер құрамындағы
шылаңдарды
(Potamogetonaceae Dum.)
зерттеу мәселелеріне
материалдар**

¹Childibaeva A.Zh.,
¹Kuatbaev A.T., ²Aralbai N.K.,
¹Nazarbekova S.T., ¹Ametov A.A.

¹Al-Farabi Kazakh National University,
Kazakhstan, Almaty
²Abai Kazakh National Pedagogical
University, Kazakhstan, Almaty

**To a representation question
Potamogetonaceae Dum. as
a part of coastal and water
vegetation**

¹Чилдибаева А.Ж.,
¹Қуатбаев А.Т., ²Аралбай Н.К.,
¹Назарбекова С.Т., ¹Аметов А.А.

¹Қазақстан Республикасының
Әл-Фараби атындағы ұлттық
университеті, Қазақстан, Алматы
²Қазақстан Республикасының
Абай атындағы ұлттық педагогикалық
университеті, Қазақстан, Алматы

**К вопросу представленности
рдестовых (Potamogetonaceae
Dum.) в составе
прибрежно-водной
растительности**

Бұл мақалада шылаңдар (Potamogetonaceae Dum.) тұқымдасының туыстық және түрлік анықтағыш кілттері қазіргі таксономиялық жүйеге сәйкес мемлекеттік тілде берілген. Шылаңдар (Potamogetonaceae Dum.) тұқымдасында 24 түрді қамтитын Шылаң - Potamogeton L., Руппия - Ruppia L., Занникеллия - Zannichellia L. 3 туыс бар. Шылаң - Potamogeton L. туысының: P. filiformis Pers. (жіңішке шылаң), P. pami-ricus Baagoe. (памір шылаң), P. macrocarpus Dobroch. (іріжеміс шылаң) және т.б.; Руппия - Ruppia L. туысының: R. spiralis L. (спираль руппия), R. maritima L. (теңіз руппия) - 2 түрінің; Занникеллия - Zannichellia L. туысының: Z. palustris L. (батпақ занникеллия), Z. pedunculata Reichb. (сабақты занникеллия), Z. major Boenn. (үлкен занникеллия) - 3 түрінің анықтағыш кілттері жасалған.

Түйін сөздер: анықтағыш кілттер, су флорасы, туыс, түр, шылаңдар.

In this article keys definitions of genres and species of Potamogetonaceae Dum. family are given according to modern taxonomical system in a state language. In family the Potamogetonaceae Dum. of 3 genres: Potamogeton L., Ruppia L., Zannichellia L. and 24 species. Keys definition for 19 species of the genres Potamogeton L. are made.: P. filiformis Pers., P. pami-ricus Baagoe., P. macrocarpus Dobroch., etc.; 3 species of the genres Zannichellia L.: Z. palustris L., Z. pedunculata Reichb., Z. major Boenn.; 2 species of the genres Ruppia L.: R. spiralis L., R. maritima L. Potamogeton L. - multiyear aquatic plants; potamogetonaceae genus of the family. Individual shoots or plant parts floating freely in the water directly on the surface or under the water surface. The leaves are alternate, petiolate or sessile, of various shapes and sizes, from filamentous and linear to oval and almost round.

Key words: definition keys, genera, potamogetonaceae, species, water flora.

В данной статье приведены ключи определения родов и видов семейства рдестовых (Potamogetonaceae Dum.) в соответствии с современной таксономической системой на государственном языке. В семействе рдестовых (Potamogetonaceae Dum.) 3 рода: Рдест - Potamogeton L., Руппия - Ruppia L., Занникеллия - Zannichellia L. и 24 вида. Составлены ключи определения для 19 видов рода Рдест - Potamogeton L.: P. filiformis Pers. (рдест нитевидный), P. pami-ricus Baagoe. (рдест памирский), P. macrocarpus Dobroch. (рдест крупноплодный), и др.; 3 видов рода Занникеллия - Zannichellia L.: Z. palustris L. (занникеллия болотная), Z. pedunculata Reichb. (занникеллия стебельчатая), Z. major Boenn. (занникеллия большая); 2 видов рода Руппия - Ruppia L.: R. spiralis L. (руппия спиральная), R. maritima L. (руппия морская).

Ключевые слова: вид, водная флора, ключи определения, рдесты, род.

**СУ ЖӘНЕ СУ
ЖАҒАЛАУЛЫҚ
ӨСІМДІКТЕР
ҚҰРАМЫНДАҒЫ
ШЫЛАҢДАРДЫ
(*POTAMOGETONACEAE*
DUM.) ЗЕРТТЕУ
МӘСЕЛЕЛЕРІНЕ
МАТЕРИАЛДАР**

Кіріспе

Зерттеу жұмысының өзектілігі – Қазақстандағы барлық өсімдіктердің қазақ тілінде – мемлекеттік тілде осы күнге дейін болмауы. Мұндай энциклопедиялық-аналитикалық анықтамаға сұраныс өте үлкен: жыл сайын қазақ тілінде жұмыс істейтін мамандардың; қазақ тілінде білім алатын студенттердің (әсіресе оралман-студенттердің) саны да көбейуде. Сондай-ақ мұндай анықтағышты жасау теориялық жағынан да өзекті. Ботаникадан қазақ тілінде бірқатар оқу құралдары мен сөздіктер болғанымен, тек осы зерттеу жұмыстарының нәтижелері бойынша ғана қазақ тілінде морфологияның, систематиканың және өсімдіктер географиясының түсініктемелері іс жүзінде кеңейіп, толығыға түседі. Қазақстан өсімдіктерінің қазақ тілінде осы уақытқа дейін бірде-бір анықтағышы болмағандықтан, зерттеу жұмыстарының мәліметтері толығымен жаңа болып табылады.

Қазақстан су қоймаларының флорасы мен өсімдіктерін қарқынды зерттеу халықтың сапалы суды пайдалану қажеттілігіне және өнеркәсіптің дамуына байланысты жүргізіле бастады. Өткен жүзжылдықтың ортасында су қоймаларының тіршілігін, оның ішінде биологиялық және биохимиялық процестерді біршама терең зерттеуге бағытталған көптеген зерттеу жұмыстары жасалды [1-3].

Зерттеудің бұл кезеңінде ғалымдар жеке су қоймалары флорасының сипаттамасымен шектеліп қана қоймай, геоботаникалық және экологиялық мәселелерге көп көңіл бөле бастады [4-5].

Зерттеу нысаны – Қазақстан флорасындағы жоғары сатыдағы (4500-ден астам) түтіккі өсімдіктер.

Осыған байланысты біздің ғылыми жұмысымыздың мақсаты – қазіргі таңдағы эволюциялық классификация бойынша Қазақстанның әртүрлі су қоймаларындағы су өсімдіктерінің тұқымдастарын, туыстарын және түрлерін анықтайтын кілттерін құрастыру болған. Осы мақсатқа жету үшін мынадай бірнеше міндеттер орындалды:

– Қазақстан өсімдіктерінің түрлік алуантүрлілігі бойынша мағлұматтар жиналды;

- 3 Kashina LI (1986) Notes on the pondweed and *Alisma* in Siberia [Zametki o rdestach i altanii v Sibiri] The new flora of Siberia [Novoe o flore Sibiri]. Novosibirsk, 242-247. (In Russian)
- 4 Volobaev PA (1991) About two taxa of the genus *Potamogeton* L. in Siberia. Sib. biol. Zh. Vol. 5, 75-76. (In Russian)
- 5 Volobaev PA (1993) About two taxa of the genus *Potamogeton* L. in Siberia II. *Potamogeton chakassiensis*. (Kaschina) Volob. Sib. biol. Zh. Vol. 3, 51-59. (In Russian)
- 6 Flora of Kazakhstan. (1956) [Flora Kazakhstana] Alma-Ata, Nauka, Volume 1, 112-334. (In Russian)
- 7 Illustrated manual of the plant in Kazakhstan. [Illustrirovannyi opredelitel rastenii Kazakhstana] (1969-1972) Alma-Ata: Science, T.1-2. from. p. 54-129; from. p. 473-478. (In Russian)
- 8 Abdullina SA (1999) List of vascular plants in Kazakhstan [Spisok sosudistych rastenii Kazakhstana]. Under.ed. RV Kamelina. Almaty, 187. (In Russian)
- 9 Baitenov MS (2001) Flora of Kazakhstan Almaty [Flora Kazakhstana] Science, T. 2., 279. (In Russian) ISBN 9965-07-036-9
- 10 Flora of the USSR [Flora SSSR] (1934) Chief.ed.acad. VL Komarov. Ed.2 vol. RY Rozhevits and BK Shishkin. L., T. 2, 772. (In Russian)
- 11 Manual of plants of of Central Asia [Opredelitel rastenii Srednei Azii] (1968) Tashkent: FAN, Volume 1, 560. (In Russian)
- 12 Arystangaliev SA, Ramazanov ER (1977) Plants Kazakhstan [Plants Kazakhstan] Almaty, 21-38. (In Kazakh)
- 13 Arystangaliev SA (2002) Dictionary Kazakh-Russian-Latin names of plants in Kazakhstan. [Slovar kazaksko-russko-latin-skie nazvaniia rastenii Kazakhsata] Almaty Dictionary. 288. (In Kazakh)
- 14 Vavilov NI (1931-1932) Linnaean species as a system [Linneevskii vid kak sistema] M.-L. Science, Leningrad Department, 560. (In Russian)
- 15 Takhtadzhyan AL (1987) Magnoliophytov system [Sistema magnoliophytov] L., Science, Leningrad Department 630. (In Russian)
- 16 Baytuln IO (1987) Prospects for the development of botanical research in Kazakhstan [Perspektivy razvitiia botanicheskikh issledovaniy v Kazakhstane] Flora and vegetation of the Northern and Western Kazakhstan [Flora i rastitelnost Severnogo i Zapadnogo Kazakhstana]: (Use Outlook) Alma-Ata, 3-16. (In Russian)
- 17 Yurtsev A (1987) Introduction. Theoretical and methodological problems of floristry [Predislovie. Teoreticheskie i metodicheskie problemy floristiki] L., 3-10. (In Russian)
- 18 Kamelin RV (1973) Florogenetichesky analysis of the natural flora of Central Asia Mining [Florogeneticheski analiz estestvennoi flory Gorno Srednei Azii] M. Science (In Russian)
- 19 Kamelin RV (1987) The process of the evolution of plants in nature and some of the problems floristry Theoretical and methodological problems compare. floristry [Process evolucii rastenii v prirode I nekotorye problem floristiki. Teoreticheskie I metodicheskie problem sravnitelnoi floristiki] L., 36-42. (In Russian)
- 20 Aralbaev NK (1997) Flora Zaisan Depression, its analysis and genesis [Flora Zaisanskoi kotloviny, ee analiz I genezis] Almaty, 73 (In Russian)
- 21 Komarov VL (1934) Flora of the USSR. [Flora SSSR] T.I. M.-L., 1-12. (In Russian)
- 22 Pavlov NV (1959) Basis of preparation «Flora.» Abbreviations and symbols. [Principy sostavleniia «Flory». Sokrasheniia i oboznachenia] Flora of Kazakhstan. T.I. P.30-32. (In Russian)
- 23 Pavlov NV (1966) Index Kazakh names placed in I-IX volumes of «Flora of Kazakhstan» [Alfavitnyi ukazatel kazakhskikh nazvanii pomeshennykh v I-IX tomakh] Flora of Kazakhstan. Alma-Ata, T.9, P. 635-639. (In Russian)
- 24 Skvortsov AK (1977) Herbarium. Manual methods and tehnike. [Gerbarii. Posobie po metodike I tehnike] M.: Nauka, 198. (In Russian)
- 25 Kaliev B (1993) Russian Kazakh Dictionary names of plants [Russko kazakhski slovar nazvanii rastenii] Almaty., 102. (In Kazakh)
- 26 Cherepanov SK (1981) Vascular plants of the Soviet Union [Sosudistye rastenii SSSR] A.: «Science». Linen. Dep., 322-394. (In Russian)
- 27 Cherepanov SK (1985) Vascular plants of Russia and neighboring countries [Sosudistye rastenia Rossii i sopredelnykh gosudarstv] L., Science, 578 (In Russian)